ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR ORQALI MOLIYAVIY SAVODXONLIKNI OSHIRISH

Jumayeva Dilafro'z Hamroyevna
Buxoro-muhandislik texnologiya instituti dotsenti
Samiyeva Nafisa Shamsiddinovna
Buxoro viloyati Shofirkon tumani qishloq xo'jaligi mahsulotlari texnologiyasi texnikumi o'qituvchisi nafisasamiyeva59@gmail.com

ПОВЫШЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Джумаева Дилафруз Хамроевна
Доцент Бухарского инженерно-технологического института
Самиева Нафиса Шамсиддиновна
Преподаватель техникума Технология производства сельскохозяйственной продукции Шофирконского района Бухарской области
nafisasamiyeva59@gmail.com

INCREASING FINANCIAL LITERACY USING MODERN TECHNOLOGIES

Dzhumaeva Dilafruz Khamroevna
Associate Professor at Bukhara Engineering and Technology Institute
Samieva Nafisa Shamsiddinovna
Teacher at the technical school Technology of agricultural production in Shofirkon district of Bukhara region

Bizga ma'lumki, O'zbekistonda mustaqillik yillarida ijtimoiy bozor iqtisodiyotini shakllantirishga qaratilgan islohotlarni chuqurlashuvi va iqtisodiyotni modernizatsiyalash talablari aholining moliyaviy savodxonligini shakllantirish va uni oshirish zarurligini talab eta boshladi. [1]

Jahon amaliyotining ko'rsatishicha aholi o'z mablag'laridan to'g'ri foydalanish, o'z xarajatlari va jamg'larini rejalashtirish, investitsiyalashni ustuvor yo'nalishlarini aniqlash, favqulotddagi vaziyatlar uchun zarur bo'lgan mablag' jamg'arish borasida yetarli darajada bilim va ko'nikmalarga ega bo'lmaganliklari sababli, samarasiz qarorlar qabul qilishadi va o'zlarini moddiy farovonligini oshirish uchun salohiyatlaridan, imkoniyatlaridan to'liq foydalana olmaydilar. [2]

Kishilarni qabul qilayotgan moliyaviy qarorlarini samaradorligini oshirish uchun aholining moliyaviy savodxonligini oshirishimiz zarur. [3]. Davlat uchun aholi

savodxonligining past darajasi, to‘lov qobiliyatini rivojlantirish borasidagi to‘siqlarning mavjudligi moliya bozorlar imkoniyatini va tartibga solish samaradorligini pasaytiradi, iste’molchilar huquqini cheklaydi, shaxsiy qatnashuvga asoslangan jamg‘ariladigan pensiya tizimiga o‘tishga yo‘l qo‘ymaydi. [4]. Iqtisodiy nuqtai nazardan moliyaviy xizmatlar borasidagi bilim darajasining yetarli emasligi aholining keng qatlamlarini, jumladan o‘rta sinfni iste’mol qilishga past darajada jalb etiiganligini bildiradi hamda barqaror iqtisodiy o‘sish salohiyatini belgilovchi jamg‘arish, investitsiyalar darajasi va sifatini cheklaydi. [5]. Zamonaviy bozor iqtisodiyotining rivojlanishi aholini pensiya jamg’arish, sug‘urta va ipoteka tizimlarida faol ishtirok etishini talab qiladi. [6]

Davlat uchun aholi savodxonligining past darajasi, to'iov qobiliyatini rivojlantirish borasidagi to'siqlarning mavjudligi moliya bozorlar imkoniyatini va tartibga sol ish samaradorligini pasaytiradi, iste'molchilar huquqini cheklaydi, shaxsiy qatnashuvga asoslangan jamg'ariladigan pensiya tizimiga o'tishga yo'l qo'ymaydi. [7].

Chunki aholining ushbu tizimlardagi ishtiroki pensiya jamg‘arish, ijtimoiy va tibbiy sug‘urta, uy-joy bilan ta’minlash va ta’lim sifatini oshirish kabi masalalarni hal qilishga yordam beradi. [8]. O‘rta sinf uchun xos bo’lgan jamg‘arishni kengaytirish va uni samarali ishlatish mamlakatdagi ijtimoiy- iqtisodiy barqarorlikni ta’minlaydi, akroiqtisodiy muvozanatga erishish va moliya tizimining mustahkamlanishiga asos bo‘ladi. [9]. Moliyaviy savodxonlik kishilarni moliyaviy mablag'laridan foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirish va murakkab moliya dunyosida to'g'ri qarorlar qabul qilishning zarurligi tulayli tan lab olindi. [10]. Yuqoridagi sabablarga ko'ra moliyaviy savodxonlik ta'limjarayoni natijalarini bahol,shning xalqaro dasturlarini yangi tarkibiy qismi hisoblanadi. [11].

lahon amaliyotining ko'rsatishicha ko'p kishilar o'z mablag'laridan to'g'ri foydalana olish, o'z xarajatlari vajamg'armalarini rejalashtirish. investitsiyalashni ustuvor yo'nalishlarini aniqlash. favqulotddagi vaziyatlar uchun mablag' jamg'arish borasida yetarli darajada bilim va ko'nikmalarga ega bo'imaganlikiari sababli, samarasiz qarorlar qabul qilishadi va o'zlarini moddiy farovonligini oshirish salohiyatidan to'liq foydalana olmaydilar. [12].

Kishilarni qabul qilayotgan moliyaviy qarorlarini samaradorligini oshirish uchun aholini moliyaviy savo'dxonligi tiziminijoriy etish zarur. [13]. Aholining moliyaviy savodxonlik darajasini oshirishning dolzarbligi quyidagi sabablar bilan belgilanadi:

- Aholining daromad manbalari tarkibining o'zgarishi. Aholi daromadlari larkibida kichik biznes, oilaviy va individualladbirkorlikdan olinadigan daromadlar ulushini ortib borishi jamg'arma va investitsiyalarni samarali boshqarish va xarajatlarni to'g'ri rejalashtirishga bo'igan ehtiyojni keskin ortishiga olib keladi.
- Ko'p sonli xususiy tadbirkorlarni paydo bo'lishi. Bunday tadbirkorlar kundalik ish faoliyatida turli boshqaruv masalalarini yechadilar:
- moliyaviy oqimlarni va moddiy aktivlarni boshqarish, moliyaviy hisobga olish, daromad va xarajatlarni rejalashtirish, sug'urta fondlarini shakllantirish, moddiy resurslarni

sotib olishni optimallashtirish, bank xizmatidan foydalanish,jamg'armalarni investitsi-yalash, kreditlar olish, qarzni boshqarish kabilar shular jumlasidandir.

 Aholini uzoq muddatli jamg'armalarga va kredit olishga bo'igan ehtiyojini keskin ortishi.

Bozor iqtisodiyoti sharoilida ahoIi jamg'arishning quyidagi funksiyalarini mustaqil amalga oshirishi lozim: qo'shimcha pensiya jamg'armalarini amalga oshirish, tibbiyot, la'lim xizmatlariga lo'lash uchun jamg'arish. [14]. Yuqoridagi holatlar oila budjetini uzoq muddatli rejalashtirishni, risklarni moliya dastaklar (sug'urtalash, pensiya jamg'armalari, bank depozitlari va qimmatli qog'ozlarni investitsiyalash) orqali baholash va boshqarishni talab etmoqda. [15]. Shunday qilib, uzoq muddatli jamg'armalarni shakllantirish va kredit olish ko'nikmalariga o'qitish aholining moliyaviy savodxonligining muhim funksiyasi hisoblanadi. [16].

 Shaxsiy jamg'armalarni investitsiyalash va moddiy aktivlarini boshqarish imkoniyatlarini kengayishi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida aholi jamg'armalari va investitsiyalashini amalga oshirishning turli muqobil usullari vujudga keladi.

Banklar va boshqa moliya institutlari tomonidan ko'rsatilayotgan xizmatlardan unumli foydalanish uchun kreditlarni boshqarish, investitsiyalashni amalga oshirish, to'g'ri samarali qarorlar qabul qilish uchun aholi moliyaviy savodxon bo'lishi lozim. [17].

 Aholi mehoat mlgratsiyasl mlqyosiol keogaylshi. Xorijda ishlovchi mehnal migrantlari mehnat faoliyatijarayonida ishdan bo'shatish, aldash, yom on ijtimoiy sharoitlar, yomon muomila kabi xatarlar ta'sirini kamaytirish uchun migrantlarni pul o'tkazrnalari, xorij mamlakatlardagi bank xizmati, sug'urta tizimi to'g'risidagi savodxonligini oshirish lozim. [18].

Moliyaviy xizmallarni iste'molchilari. [19] uchun moliyaviy savodxonlikning past darajasi quyidagi salbiy oqibatlarga olib keladi:

• samarasiz qarorlarni qabul qilinishi tufayli moliyaviy institutlarga bo'lgan ishonchni pasayishi;
• moliyaviy bozor afzalliklaridan foydalanish imkoniyatining yo'qligi;
• shaxsni qarzdorlik majburiyatlarini yuqori darajadaligi;
• jismoniy shaxslarning ommaviy bankrot bo'lishi;
• o'sib kelayotgan avlodga salbiy moliyaviy tajribani o'rgatish;
• moliyaviy xizmat sotuvchilarining muttahamlik riskiga moyilligi, hulqining yomonligi;
• hayotiy muhim mahsulotlar uchun jamg'arishning past darajasi;
• pensiya jamg'armalarini shakllanishi va ularni boshqarishning samarasizligi.

Iqtisodiy nuqtai nazardan moliyaviy xizmatlar borasidagi bilim darajasini yetarli emasligi aholining keng qatlamlarini ularni iste'mol qilishga past darajada jalb etilganligini bildiradi hamda iqtisodiy o'sish salohiyatini belgilovchi jamg'arish, investitsiyalar darajasi va sifatini cheklaydi. [20]

Zamonaviy bozor iqtisodiyotining rivojlanishi aholini pensiya jamg'arish,sug'urta va ipoteka tizimlarida ishtirok etishini talab qiladi. Chunki aholining ushbu tizimlardagi ishtifoki pensiya jamg'arish, ijtimoiy va tibbiiy sug'urta, turar joy bilan ta'minlash va ta'lim sifatini oshirish kabi masalalarni hal qilishga yordam beradi. [21]. O'rta sinf uchun xos bo'igan jamg'arishni kengaytirish va uni samarali ishlatish mamlakatdagi ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi, makroiqtisodiy muvozanatga erishish va moliya tizimining mustahkamlanishiga asos bo'ladi .[22].

Aholining jamg'arishga yuqori darajada moyilligi, jamg'arish va sug'urtalash dastaklaridan keng foydalanishi aholining moliyaviy savodxonligini yuqori darajada bo'lishini nazarda tutadi. [23].

Bunday savodxonlik aholiga moliyaviy institutlar bilan yaqindan hamkorlik qilish, bank va sug'urta sektorlarining xizmatlaridan, pensiyani sug'urtalash tizimidan keng miqyosda va unumli foydalanish imkoniyatini beradi. [24]

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Vaxobov A, Malikov T, Moliya darslik-T.: 2011.
2. Karomatovna M. J. IMPACT OF ENTERPRISE ASSET MANAGEMENT ON THE PROCESSES OF GLOBALIZATION IN THE ECONOMY OF UZBEKISTAN //British View. – 2023. – Т. 8. – №. 5. View of IMPACT OF ENTERPRISE ASSET MANAGEMENT ON THE PROCESSES OF GLOBALIZATION IN THE ECONOMY OF UZBEKISTAN | British View
3. Мусаева Ж. К., Халилова М. А. РОЛЬ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ В УСТОЙЧИВОМ РАЗВИТИИ ОБЩЕСТВА //ББК 65.0501 А 43. – 2022. – С. 283.
4. Мусаева Ж. К. РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ВА ТАЪЛИМДА РИВОЖЛАНИШ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ //Архив научных исследований. – 2022. – Т. 2. – №. 1.
5. Мусаева Ж. К. РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАЗВИТИИ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА //ББК 65.0501 А 43. – 2022. – С. 288.
6. Мусаева Ж. К. Роль цифровой трансформации в развитии экономики Узбекистана. – 2021.
7. Мусаева Ж. К., Шарипова М. М. Информационная безопасность–важное условие цифровой экономики. – 2021.
8. Мусаева Ж. К. Тенденции развития цифровой экономики и образования в Узбекистане //Современные проблемы социально-экономических систем в условиях глобализации. – 2021. – С. 246-250.
9. Karomatovna M. J., Rustambek R. BILIMLARGA ASOSLANGAN RAQAMLI IQTSODİYOTNI RIVOJLANTİRISH OMILLARI //САМАРҚАНД ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ. – 2021. – С. 505.

10. Мусаева, Ж. К. "РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННЫХ РЕСУРСОВ В РАЗВИТИИ НАУКИ И ТЕХНИКИ." ИННОВАЦИОН РИВОЖЛАНИШ УЧУН ИЛМИЙ АХБОРОТ РЕСУРСЛАР: 51.

11. Артикова Д. М., Юлдашева С. Н., Мусаева Ж. К. Роль предпринимательства, управления в совершенствовании экономического механизма хозяйствования //Економіка і управління національним господарством. – 2013. – №. 9. – С. 65.

12.

13. Пулотов Ш. Ш., Ходжиева С. Ш. СТРАТЕГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ УПРАВЛЕНИЯ ВЫСШИМИ УЧЕБНЫМИ ЗАВЕДЕНИЯМИ В УСЛОВИЯХ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ //Экономика и социум. – 2023. – №. 6-1 (109). – С. 955-959.

14. Khalilova, M. N., and Pulotov Sh Sh. "Actuality of Public Finance Management System in The Republic of Uzbekistan: Main Directions, Stages, Prospects for Improvement." European Journal of Economics, Finance and Business Development 1.3 (2023): 1-3.

15. Shavkatovich P. S., Narzullayevna B. S., Rasulovna K. G. INCREASING THE INVESTMENT ACTIVITY OF PRODUCTION ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF THE DIGITAL ECONOMY //European Journal of Interdisciplinary Research and Development. – 2023. – Т. 15. – С. 31-34.

16. Пулотов Ш. Ш., Хайитова И. Н. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СПОСОБОВ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В ЭКОНОМИКУ УЗБЕКИСТАНА //Современные проблемы социально-экономических систем в условиях глобализации. – 2022. – С. 405-408.

17. Артикова Д. М., Пулатов Ш. Ш. ПЕРСПЕКТИВЫ РЕАЛИЗАЦИИ СТРАТЕГИИ «ЦИФРОВОЙ УЗБЕКИСТАН-2030» //Современные проблемы социально-экономических систем в условиях глобализации. – 2021. – С. 347-350.

18. Пулатов Ш. Ш. СОПОСТАВЛЕНИЯ КОНСОЛИДИРОВАННОГО ОТЧЕТА О СОВОКУПНОМ ДОХОДЕ И ПОРЯДОК СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЕГО В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН //Современные проблемы социально-экономических систем в условиях глобализации. – 2021. – С. 189-191.

19. Shavkatovich P. S., Bakhodirovna N. Z. INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATION ACTIVITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN THE DIGITAL ECONOMY //American Journal of Interdisciplinary Research and Development. – 2023. – Т. 22. – С. 118-121.

20. Пулотов Ш. Ш., Халилова М. Н. РАЗВИТИЕ УВЕЛИЧЕНИЯ ИНВЕСТИЦИЙ ЧАСТНОГО СЕКТОРА УЗБЕКИСТАНА //ББК 65.0501 С 56. – 2023. – С. 401.

21. Примова А. А., Пулатов Ш. Ш. НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ УЗБЕКИСТАНА //ББК 65.0501 С 56. – 2023. – С. 405.

22. Pulatov S. S. ADVANTAGES AND FEATURES OF INTRODUCING INTERNATIONALSTANDARDS OF FINANCIAL REPORTING IN UZBEKISTAN //ББК 65.0501 С 56. – 2023. – С. 481.

23. Ochilov S. B., Tagaev A. N., Khudayberdieva O. K. Other ways to build correlation models //International Journal of Human Computing Studies. – 1935. – Т. 3. – №. 4. – С. 1-5.

24. Ochilov S. B. O. S. B., Khudayberdieva O. K., Mehriniso K. DIFFERENTIAL METHOD FOR FORECASTING LABOR RESOURCES BASED ON CORRELATION MODELS //The American Journal of Social Science and Education Innovations. – 2023. – Т. 5. – №. 04. – С. 21-27.